



# Regionální aspekt politiky ŽP

## Zdravá města, TIMUR

Jarmila Neshybová

Přednáška v rámci Ekonomiky ŽP, říjen 2009

# [ Obsah přednášky ]

- Úvod
- Regionální aspekt ochrany ŽP
  - Právomoci a působnost ÚSC
  - Výdaje na ochranu ŽP
- Národní síť Zdravých měst ČR
- TIMUR

# Úvod

- Politika ŽP rozvíjena na úrovni krajů a obcí (ÚSC)
- Působnost ÚSC rozdělena na:
  - Samostatnou (schválení programu rozvoje území, rozhoduje o vyhlášení místního referenda a realizaci jeho rozhodnutí, čistota obce, odvoz domovních odpadů a jejich likvidace, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod)
  - Přenesenou (posuzování vlivů na ŽP, ochrana vod, ovzduší, odpady, myslivost a ochrana zvířat)
- V ČR působí:
  - 14 krajů (vč. hl. m. Prahy)
  - 6249 obcí – z toho 205 obcí s přenesenou působností, 393 obcí s pověřeným obecním úřadem
- Základním výstupem řízení ÚSC je jejich rozvoj (prosazování tzv. udržitelného rozvoje na místní úrovni je tématem např. místní Agendy 21)

# Regionální aspekt ochrany ŽP

## - kraje

- Kraj spravuje své záležitosti samostatně v rámci samostatné působnosti, státní správu vykonávají kraje jako přenesenou působnost
- Ve své činnosti chrání veřejný zájem
- Činnost krajů:
  - Ve spolupráci s MŽP vytvářet prognózy, koncepce, strategie
  - V oblasti ochrany ŽP
- Tvoří mezičlánek mezi centrální a místní úrovní veřejné správy
- Základní kompetence krajů v oblasti ochrany ŽP viz „Speciál“

# Úloha krajských orgánů

- Vydávají stanoviska k záměrům, které mohou výrazně ovlivnit čistotu ovzduší
- Spolupůsobí při vytváření a využívání systému osvojování základních poznatků o ŽP a jeho ochraně
- Spolupůsobí při aktivních formách výchovy, osvěty a získávání informací o ŽP a jeho ochraně
- Působení při zajišťování přístupu k informacím o ŽP
- Přímo spravují a provádí politiky kraje při ochraně jednotlivých složek ŽP a využívání přírodních zdrojů
- Zakládají a zřizují PO a zařízení v oblasti ochrany ŽP
- Poskytují dotace organizacím působícím v oblasti ochrany ŽP
- Vymezují a hodnotí regionální systém ekologické stability
- Vybírají projekty určené pro podporu v rámci rozvojových programů kraje, v oblasti tvorby a ochrany ŽP a využívání přírodních zdrojů
- Vydávají závazné stanovisko ke schválení lesních hospodářských plánů a hospodářských osnov
- Rozhodují o omezení výkonu práva myslivosti a rybářství v přírodních rezervacích
- Zajišťují záchranné programy ohrožených zvláště chráněných rostlin a živočichů
- Vykonávají státní dozor v ochraně přírody a krajiny
- Spolupracují s ostatními úřady a orgány na zajišťování ekologické výchovy a vzdělání
- Uplatňují stanovisko k zásadám územního rozvoje z hlediska zájmů chráněných zákonem o ochraně přírody a krajiny
- A řada dalších aktivit... viz „speciál“

# Regionální aspekt ochrany ŽP

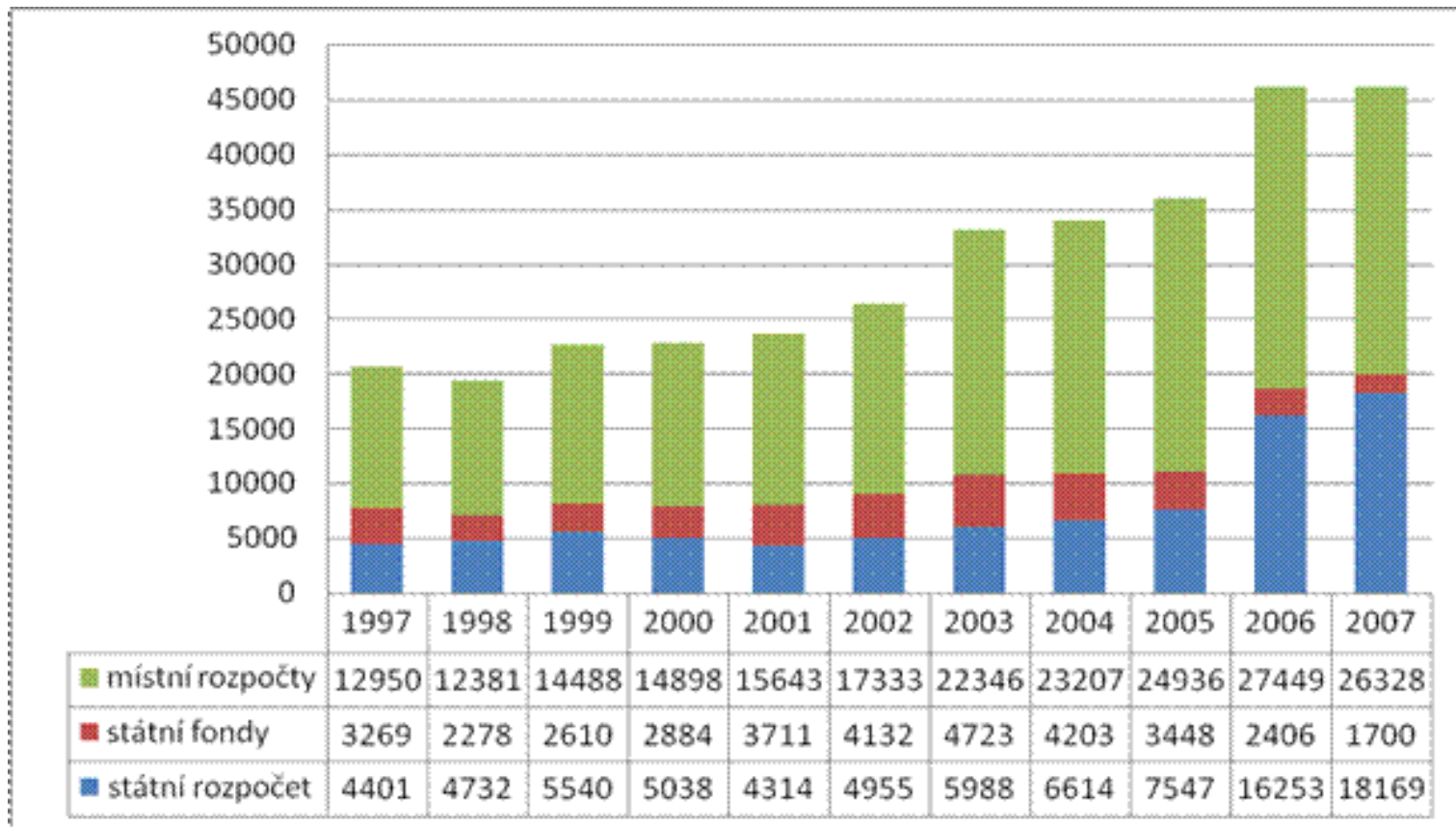
## - obce

- Obec spravuje své záležitosti samostatně v rámci samostatné působnosti, státní správu vykonávají kraje jako přenesenou působnost
  - Rozsah státní správy v přenesené působnosti se liší:
    - Základní rozsah státní správy – všechny obce (I. typ)
    - Obce s pověřeným obecním úřadem – 393 obcí (II. typ)
    - Obce s rozšířenou působností – 205 obcí (III. typ)
- Obce realizují koncepce přijímané na vyšších úrovních, dohlíží na místní poměry a poskytuje o nich informace
- Obecní – místní úroveň má zásadní vliv při ochraně ŽP – dochází zde ke konkrétní aplikaci opatření
- Základní kompetence všech typů obcí pro oblast ochrany ŽP viz „Speciál“

# Pravomoci a působnost ÚSC v oblasti ochrany ŽP a rozvoje území (obecně)

- Analyzují a hodnotí úroveň rozvoje svého územního obvodu a jeho částí
- Schvalují program rozvoje územního obvodu
- Spolupracují s ostatními ÚSC při plnění společných cílů a úkolů podpory regionálního rozvoje a ochrany ŽP
- Sdružují své prostředky se sousedními ÚSC a dalšími PO při zajišťování rozvojových programů společných více obcím
- Podporují rozvoj aktivit potřebných pro rozvoj regionu, včetně organizací působících v oblasti ochrany ŽP
- Podporují rozvoj soukromého podnikání prospěšného pro dané území
- Vyčleňují ze svého rozpočtu finanční prostředky určené k odstraňování závad a nedostatků v těch oblastech, které spadají do jeho působnosti
- Podílejí se na plnění úkolů souvisejících se zaměřením podpory regionálního rozvoje a ochrany ŽP a spolupracují při tom s věcně příslušnými ústředními správními úřady zejména při vypracování a realizaci strategií
- Mohou ukládat obecně závaznou vyhláškou mimo jiné povinnosti k ochraně ŽP aj.
- A řada dalších činností .... Viz „speciál“

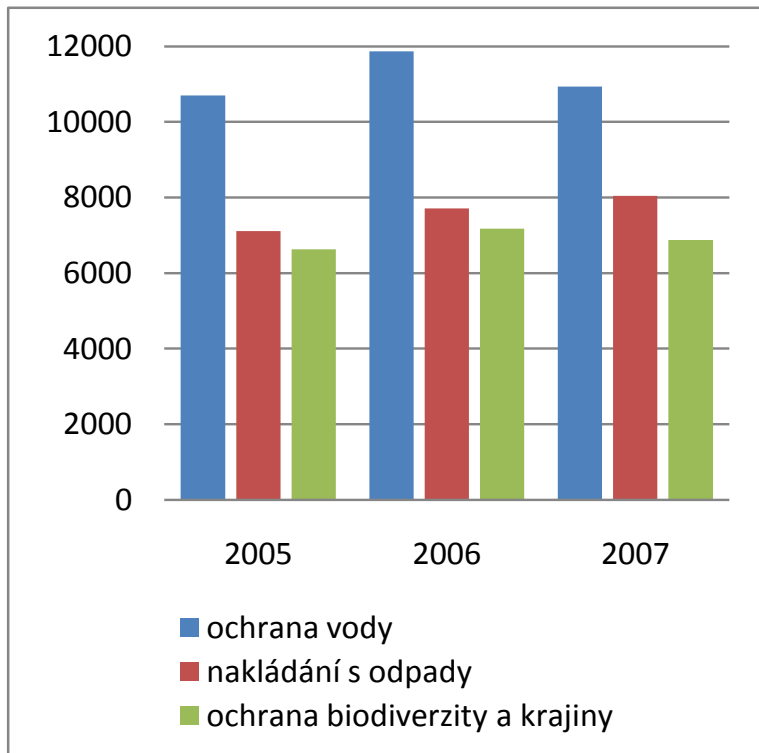
# Výdaje ÚSC do oblastí ochrany ŽP



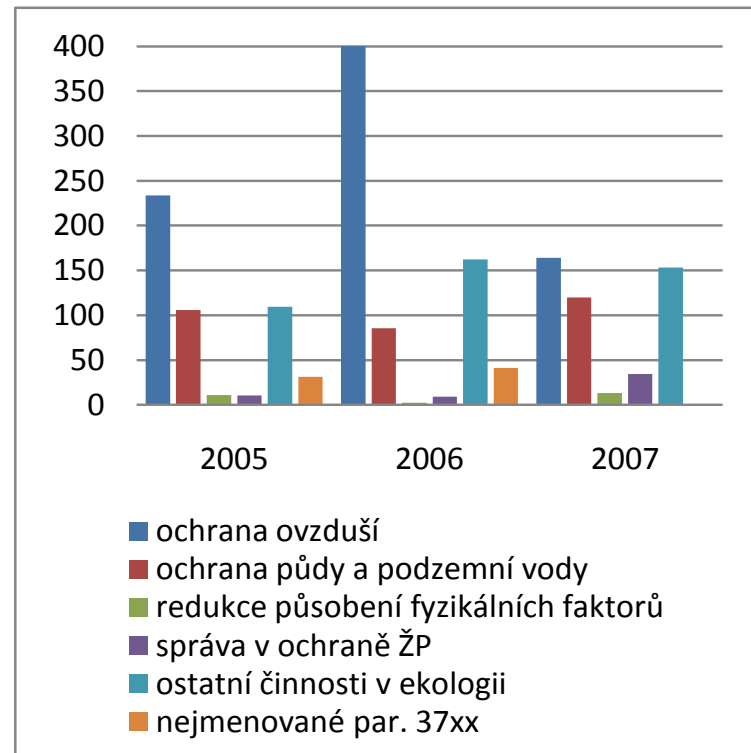


# Výdaje ÚSC na ochranu ŽP

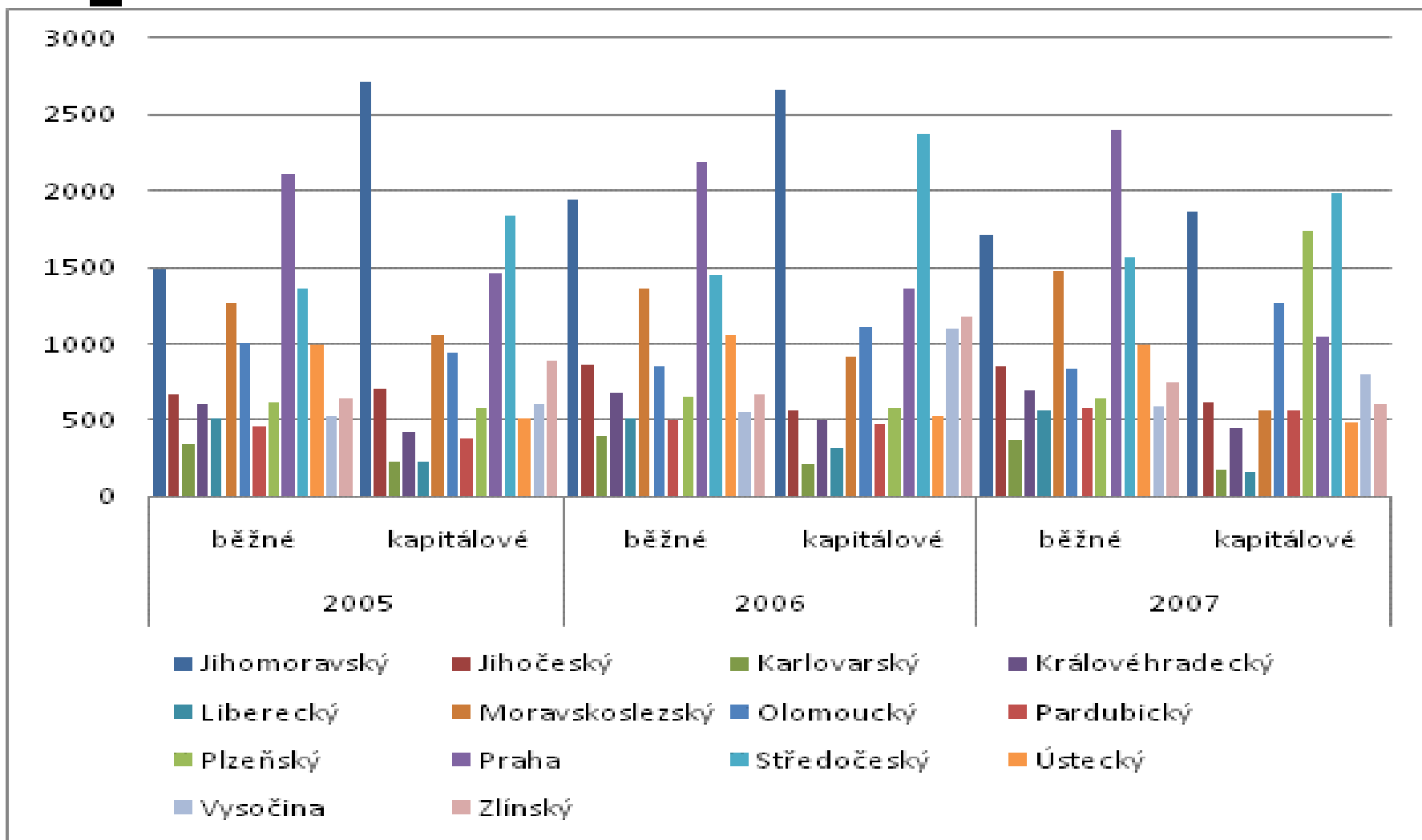
Obrázek 1: Celkové skutečné výdaje obcí, DSO a KÚ dle jednotlivých oblastí ochrany ŽP (v mil. Kč, 3 oblasti)



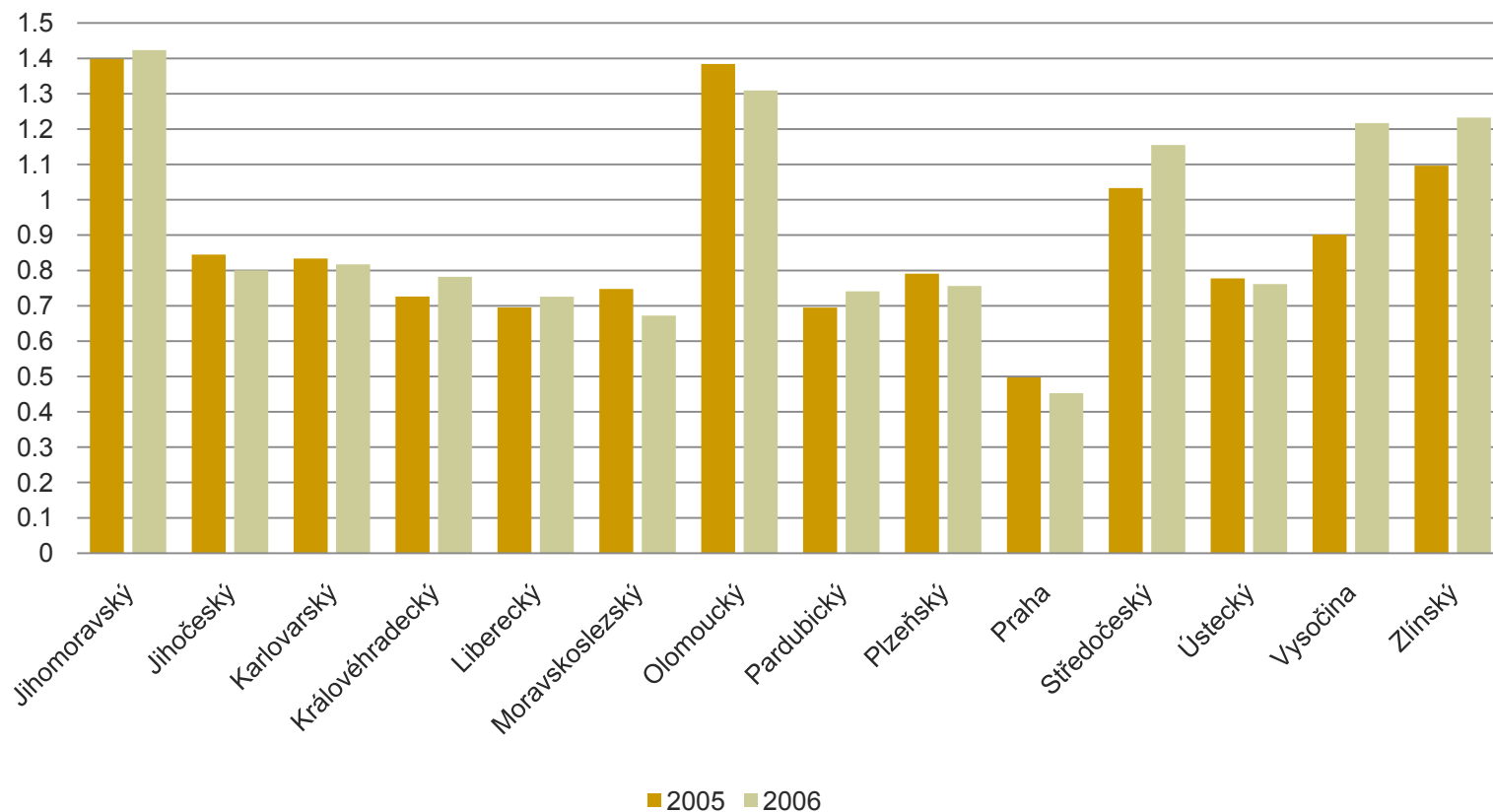
Obrázek 2: Celkové skutečné výdaje obcí, DSO a KÚ dle jednotlivých oblastí ochrany ŽP (v mil. Kč, 6 oblastí)



# Skutečné výdaje místních rozpočtů jednotlivých krajů v rozdělení na běžné a kapitálové (v mil. Kč)



# Skutečné výdaje místních rozpočtů jednotlivých krajů vzhledem k HDP



# Strategické dokumenty a nástroje ochrany ŽP na úrovni ÚSC

- Kromě Programu rozvoje územního rozvoje kraje/obce jsou na úrovni ÚSC schvalovány další:
  - Územní plán, regulační plán
  - Program snižování emisí, Program ke zlepšení kvality ovzduší,
  - Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty,
  - Koncepce odpadového hospodářství, Koncepce ochrany přírody a krajiny,
  - Koncepce rozvoje cyklistické dopravy, program rozvoje cestovního ruchu apod.
- Nástroje:
  - Legislativní nástroje
  - Strategické a koncepční materiály ÚSC
  - Územní plánování
  - Další nástroje: hodnocení dopadů činností na ŽP SEA, EIA, Místní Agenda 21, Systém environmentálního řízení (EMS/EMAS)

# [ Nástroje ÚSC ]

## ■ Legislativní nástroje

- Legislativa vydávána ústřední státní správou
- Právní předpisy vydávané obcemi a kraji
  - Obecně závazné vyhlášky + nařízení
  - Kraje mají povinnost vydávat obecně závaznou vyhlášku upravující oblast odpadů

## ■ Územní plánování

- Cílem je ochrana přírody a zemědělského půdního fondu
- Preventivní charakter proti poškozování ŽP
- Základní nástroj: územní plán, regulační plán (= územně plánovací dokumentace – ÚPD)
- Obce nemají ze zákona povinnost pořizovat ÚPD

# [ Nástroje ÚSC ]

## ■ Místní Agenda 21

- =strategický a akční plán rozvoje obce/regionu
- Zavádí principy UR do praxe, propojuje sociální, ekonomické aspekty s oblastí ŽP
- Proces, který prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování a řízení, zapojování veřejnosti a využíváním všech dosažených poznatků o UR zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech
- Není povinná, nejsou stanovené postupy, jak ji implementovat
- Co může být MA 21: nákupy respektující udržitelnost spotřeby, ekologické vytápění, obnova památek, udržitelná turistika, program pro školy zaměřené na otázky UR, projekty řešící konkrétní místní problémy (např. s dopravou) atp.
- Koordinátorem pro oblast MA 21 v ČR je CENIA (vede i oficiální databázi)

# Zapojování veřejnosti

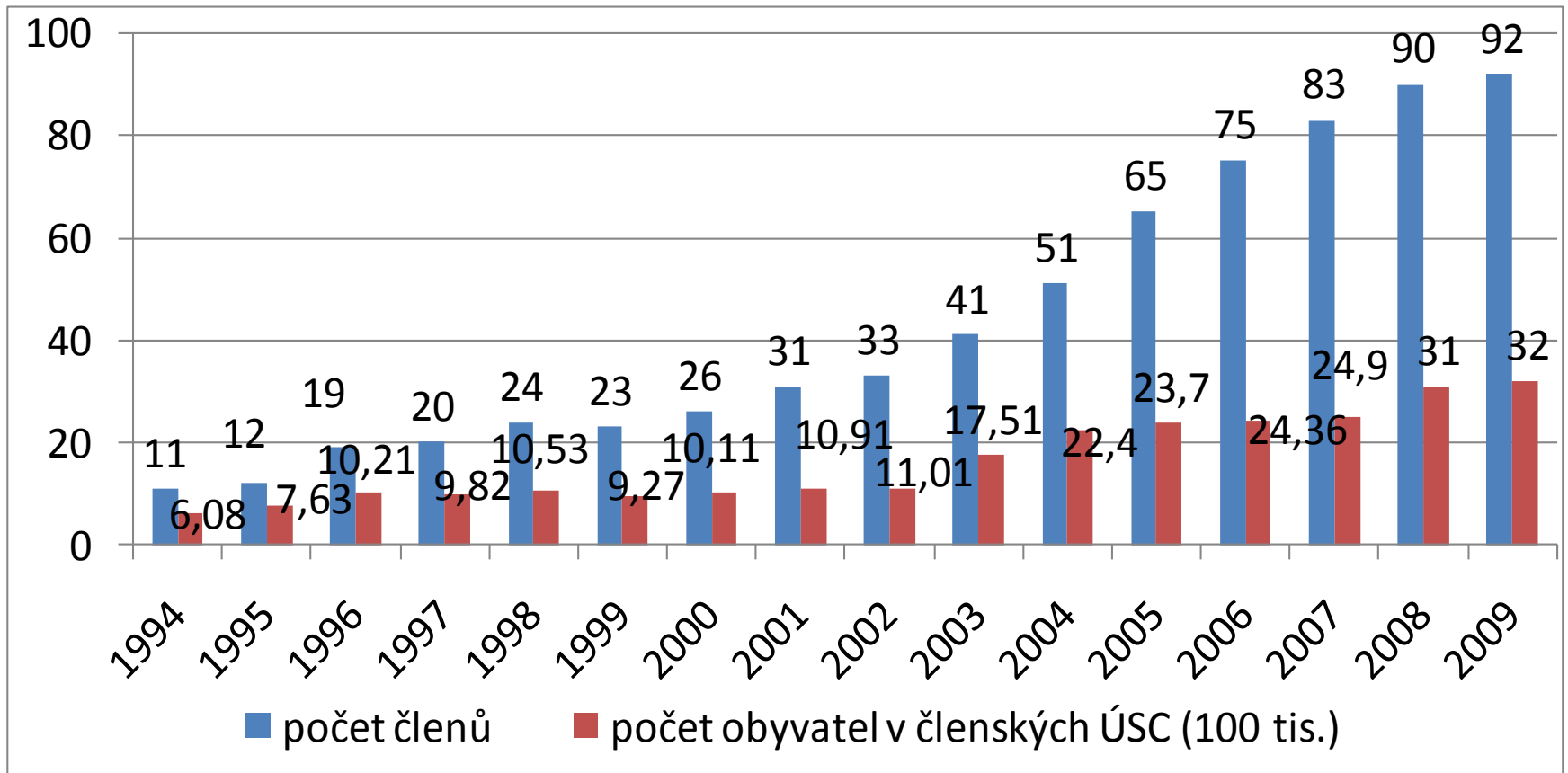
- Péče o ŽP je spojena se snahou zlepšit životní podmínky jejich obyvatel.
- Možnost a míra uplatnění participace je ovlivněna:
  - Zájemem o spoluúčast na dění ze strany občanů
  - Ochotou místních orgánů akceptovat a využívat tuto přímou formu samosprávy
  - Podstatou je informovanost a zpětná vazba
  - Zapojení obyvatel – několik způsobů
    - Vyjádřením vlastních názorů a požadavků
    - Seznámením se s uvažovanými záměry a vyjádřením souhlasu/nesouhlasu
    - Zapojení v rámci hodnocení SEA a EIA
    - Zapojení se v rámci MA 21
    - Zapojení v rámci stavebního řízení
- Zapojování veřejnosti upraveno Aarhuskou úmluvou

# Národní síť Zdravých měst ČR

- = zájmové sdružení PO
- Poslání: propojovat municipality a odborné organizace v ČR ke spolupráci v systematické podpoře zdraví a kvality života a k aktivnímu uplatňování udržitelného rozvoje na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni
- Členstvím v NSZM vyjadřují členové vůli podporovat, propagovat, realizovat a rozvíjet dlouhodobé programy „Projekt Zdravé město WHO“ (dále jen PZM) a „místní Agenda 21“ (dále jen MA 21)
  - Členem může být municipalita ČR, sdružení municipalit a jiná PO nemunicipálního charakteru, která se rozhodne respektovat Stanovy a postupovat k naplnění poslání asociace
- V ČR od r. 1994 (vytvořena 11 městy)



# Vývoj počtu členů



# Principy OSN a EU pro Zdravé municipality

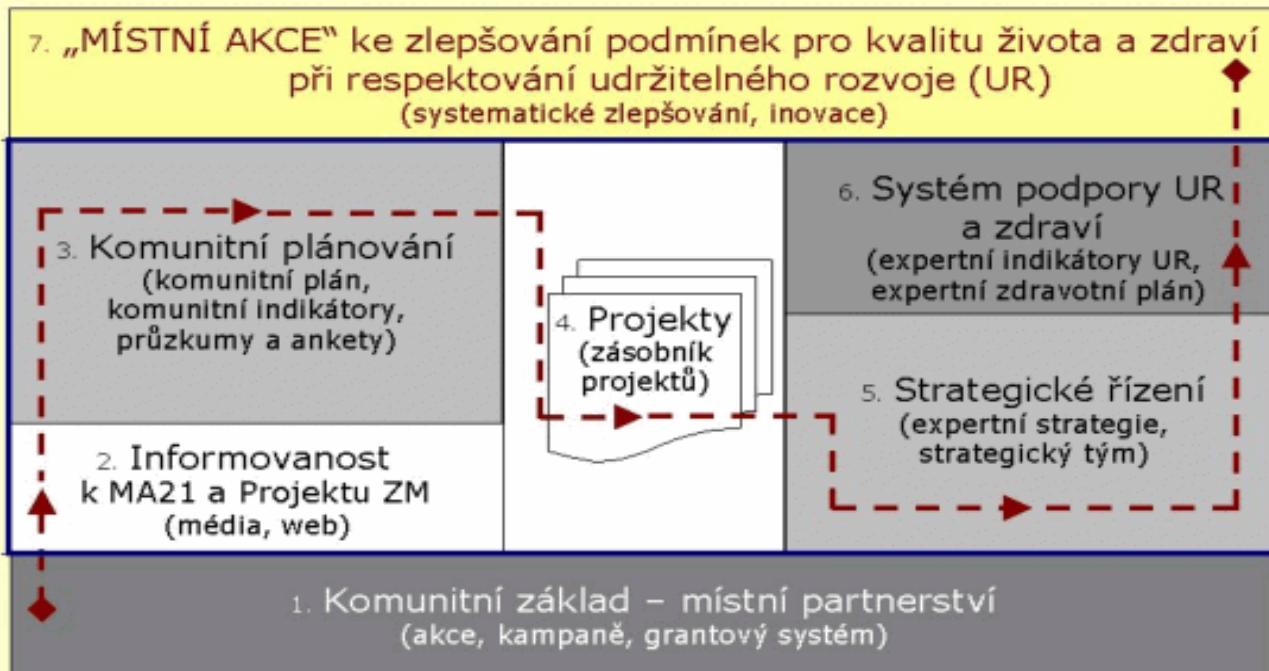
- Podpora zdraví a kvality života (Zdraví 21 – dokument, který popisuje základní strategii OSN-WHO)
- Udržitelný rozvoj (Agenda 21, z níž vychází MA 21)
- Participace veřejnosti
- „Zdravé město/obec/region“ = prestižní označení pro municipality, která je aktivně zapojena do mezinárodního Projektu Zdravé město pod patronací OSN-WHO
- Vize Zdravého města/obce/regionu:
  - Udržitelné město; zdraví život jako móda, hobby; prosperující město; město pro děti; město informací a technologií; město jako domov; naše město stojí za to vidět

# [ NSZM ]

- Vícezdrojově financována
  - Hlavní příjmy NSZM: členské příspěvky, dotace, granty, dary a příjmy z činností asociace, jež jsou v souladu s předmětem uvedeným ve Stanovách
- Ocenění NSZM
  - EXPO 2000 – Světový projekt za Metodiku NSZM
  - Certifikát kvality OSN – WHO od roku 2001
  - Cena MŽP za činnost v roce 2003
  - Cena MV za kvalitu a inovaci ve veřejné správě za DataPlán NSZM v roce 2006

# Metodika NSZM

Cíl: Zajišťování podmínek pro kvalitu života a zdraví prostřednictvím uplatňováním UR v praxi



# Informační systémy NSZM

- DataPlán:
  - Informační systém pro strategické řízení, má sloužit k tomu, aby přehledně a efektivně ZM dovedla řídit procesy v rámci VS a zefektivnit a zkvalitnit celkové řízení a plánování na samosprávné úrovni.
  - Sleduje koncepční a strategické dokumenty, je možno porovnat vlastní strategickou dokumentaci s dokumentací jiných municipalit
- DobráPraxe NSZM:
  - Obsahuje inovativní a inspirativní projekty, aktivity
  - Umožňuje sdílet dobrá řešení nejrůznějších problémů
  - dobrá praxe“ z celkem 9 odvětví: u každého z nich je možné se dozvědět například k čemu a proč byl projekt zahájen, kdo byl jeho realizátorem, jaký měl rozpočet, jaké byly hlavní přínosy a překážky při realizaci, součástí většiny je i fotodokumentace [dobrá praxe](#)
  - [dobrá praxe on-line](#)

# Aktivity NSZM

- Podporuje udržitelnou spotřebu v institucích veřejné správy, „zelené úřadování“, kampaně k ochraně ŽP a zdraví obyvatel, zavádění nástrojů kvality (nejen kvality výstupů ale i vnitřních procesů)
- Je členem evropské asociace místních samospráv Energie-Cités ([on-line](#)) (spolupráce na projektu Display – věnuje se problematice energetického štítkování budov)
- Členové NSZM jsou pravidelně oceňovány „Cenami MV za kvalitu a inovaci ve veřejné správě“ (od roku 2005)
- Radní hl. m. Prahy pro oblast ŽP Petr Štěpánek. *„Aktivity Zdravých měst, obcí a regionů představují inspiraci pro všechny samosprávy v České republice.“*

# TIMUR – Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj

- = občanské sdružení nestátních organizací a partnerských měst ČR působící od roku 2002
- = platforma pro zavádění sady Společných evropských indikátorů v rámci kampaně Evropské komise (Common European Indicators (ECI))
- poslání: podporovat UR českých municipalit zejména prostřednictvím zavádění místních indikátorů UR
- Cíl: tvorba a realizace projektů a programů na podporu UR na místní a regionální úrovni, zapojení veřejnosti do těchto programů, podpora mezisektorové spolupráce, vzdělávání pracovníků VS, provádění veřejné osvěty a podpora procesů strategického plánování a spolupráce jako je MA 21 na místní, regionální a mezinárodní úrovni

# Základní informace

- Členem může být město, obec a mikroregion
  - V současné době je členem 25 měst a obcí a 1 mikroregion
- Aktivní spolupráce s organizacemi, které se zabývají rozvojem a indikátory jak v ČR tak zahraničí (Belgie, Slovensko)
- Základ: Sada společných evropských indikátorů UR na místní úrovni (ECI) – tyto ukazatele nyní sleduje více než 150 evropských měst
  - V roce 2006 aktualizace sady, nový název: Sada indikátorů UR na místní úrovni ECI/TIMUR
- Účel hodnocení: průběžné sledování a vyhodnocování kvality života a rozvoje měst a možnost vzájemné komparace



# [ TIMUR ]

- Pomáhá implementovat a vyhodnocovat indikátory ECI a další typy indikátorů v městech a mikoregionech ČR
- Organizuje akce pro veřejnost sloužící pro výběr indikátorů občany a popularizaci problematiky UR
- Výsledky ze sledování indikátorů pravidelně zveřejňuje na svých internetových stránkách
- Kromě společných ukazatelů hledá TIMUR každoročně téma k diskuzi, jež je považováno občany za důležité.

# Indikátory ECI/TIMUR

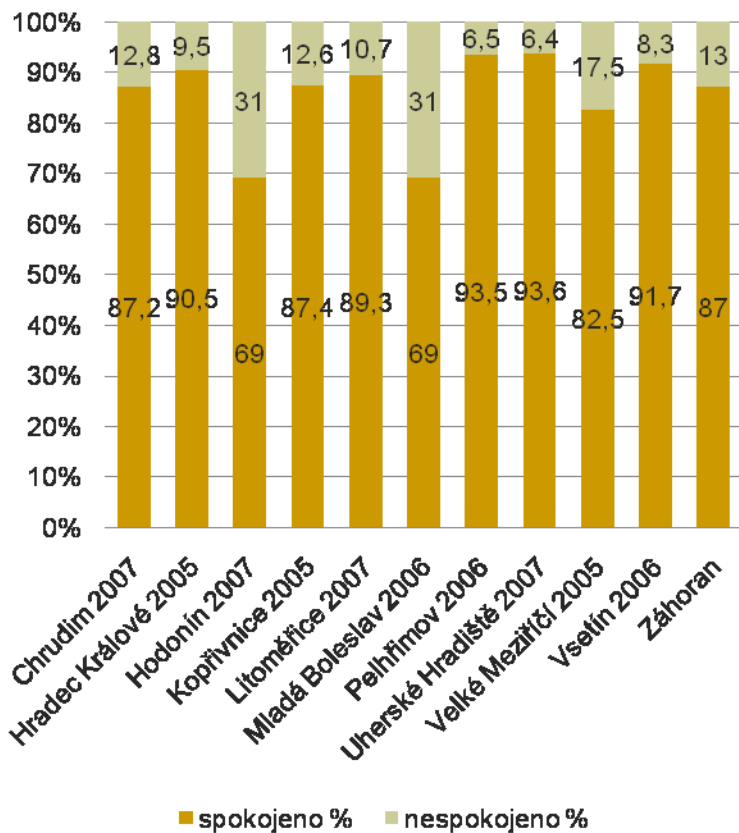
- =ukazatele vývoje určitého vybraného jevu získané průběžným sledování zaznamenáváním a vyhodnocováním souboru přesně stanovených údajů
- Indikátor musí v sobě odrážet mimo jiné hlediska sociální spravedlnosti, zájmy místní ekonomiky a ochrany ŽP
- Uplatnění jednotné sady indikátorů umožňuje srovnání
- Databázový nástroj „Burza indikátorů“ pro výběr vhodných indikátorů, obsahuje více než 130 indikátorů

# Indikátory ECI/TIMUR

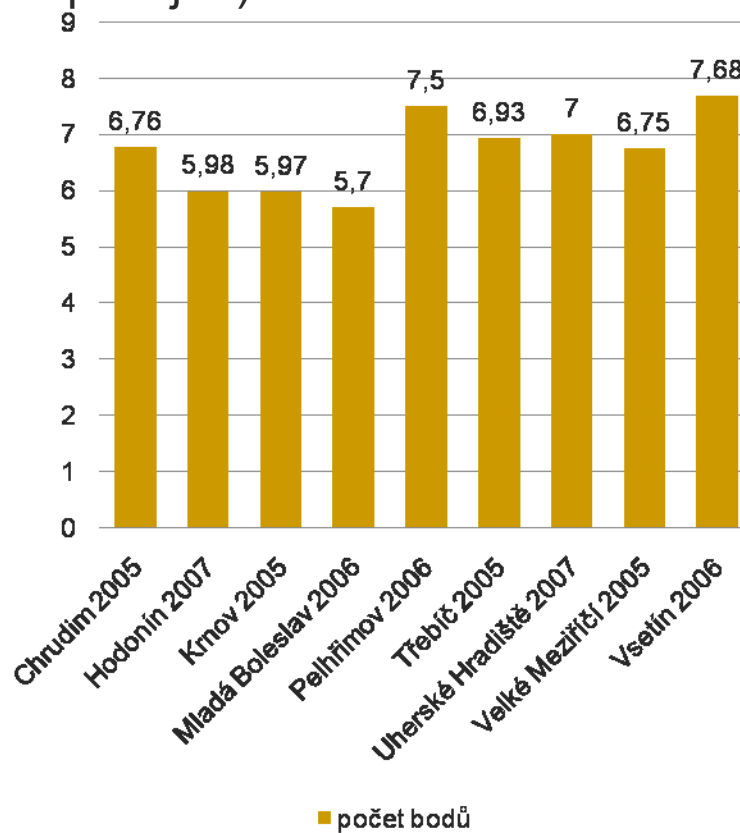
- Základní indikátory:
  - Spokojenost s místním společenstvím,
  - místní příspěvek ke globálním změnám
  - Mobilita a místní přeprava cestujících,
  - Dostupnost veřejných prostranství a služeb
  - Kvalita místního ovzduší
  - Cesty děti do školy a zpět
  - Nezaměstnanost
  - Zatížení prostředí hlukem
  - Udržitelné využívání území
  - Ekologická stopa
- Ke každému indikátoru:
  - vytvořena metodika pro sběr dat a jejich následnou interpretaci
  - Vytvořeny vzorové dotazníky
- Zpracované výsledky prezentovány i v grafické podobě na internetových stránkách TIMUR

# Hodnocení indikátorů

Spokojenost s místním společenstvím

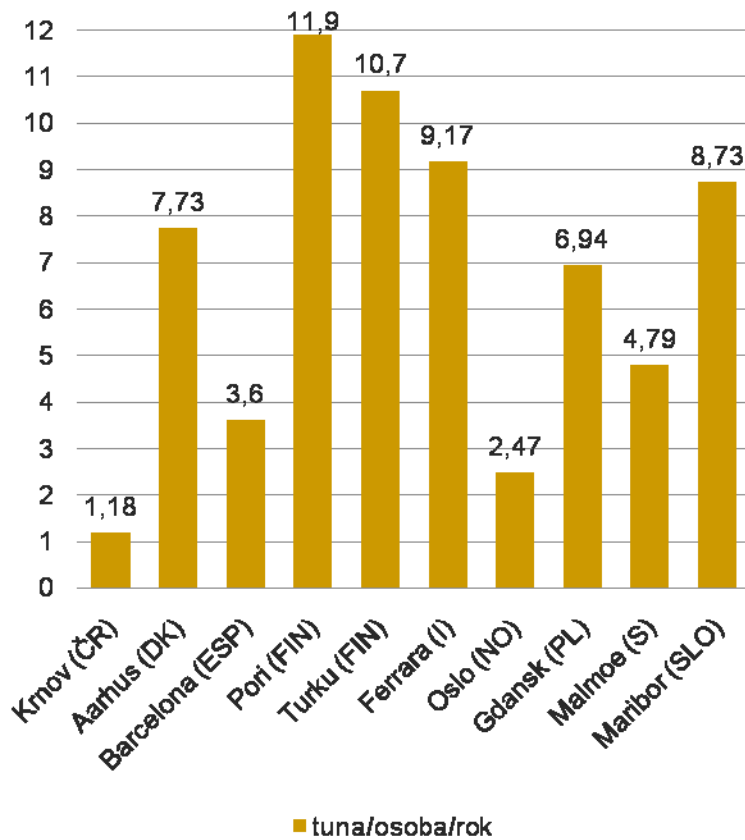


Spokojenost s kvalitou ŽP (0: nejméně spokojen, 10: nejvíce spokojen)

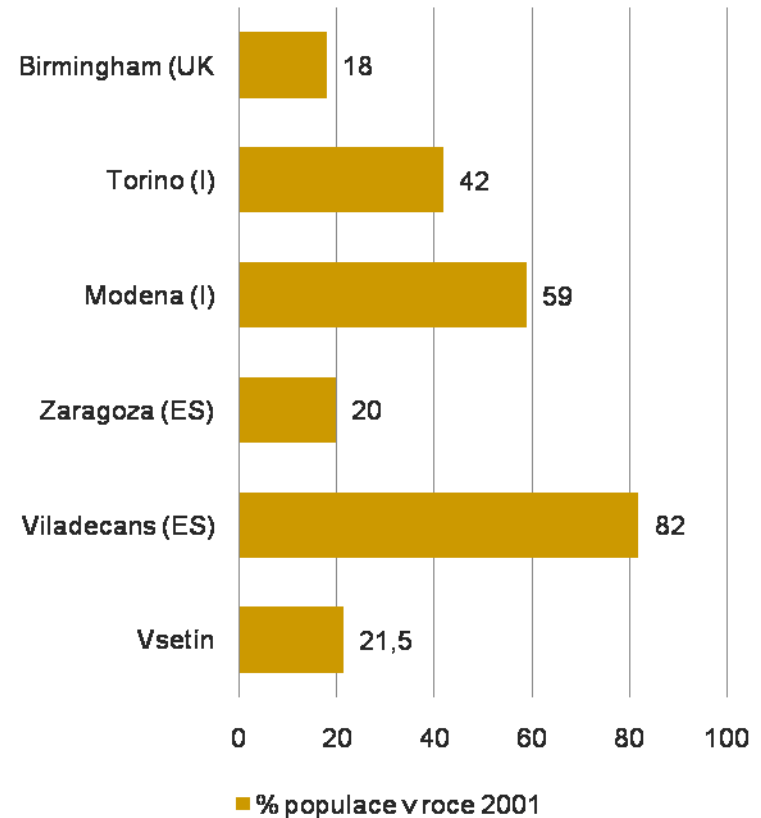


# Hodnocení indikátorů

Produkce CO2 na osobu/rok,  
srovnání se zahraničím

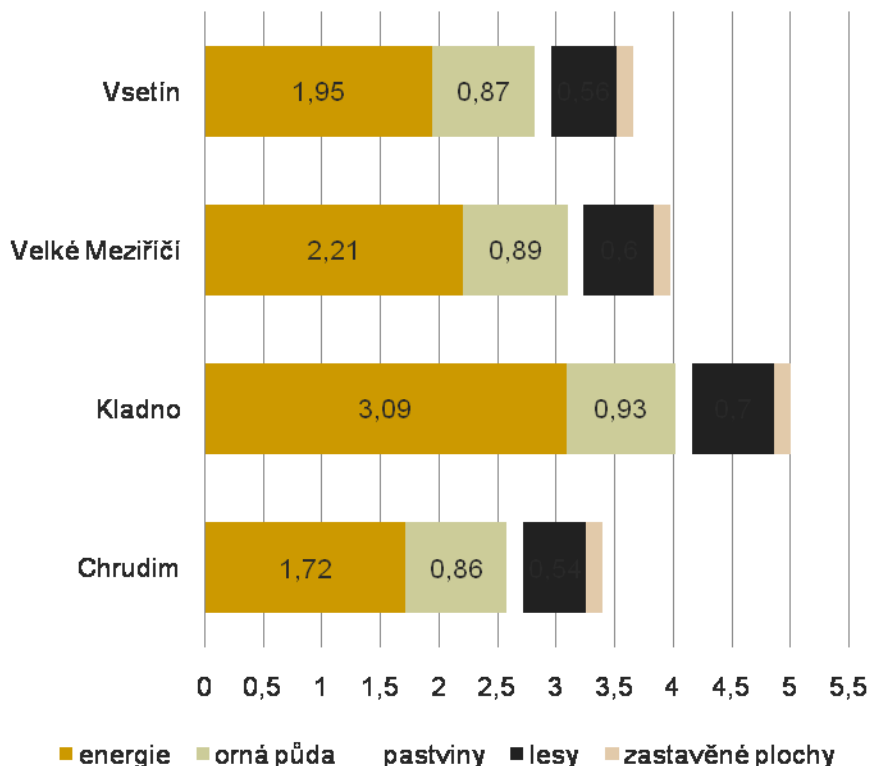


Podíl populace zatížené hlukem  
větším než 55 dB (%)



# Hodnocení indikátorů – ekologická stopa

Ekologická stopa města v globálních hektarech/osobu dle jednotlivých složek



- = účetní nástroj pro počítání ekologických zdrojů
- = „kolik plochy je třeba k souvislému zajišťování všech zdrojů, které potřebují ke svému současnému životnímu stylu a k zneškodnění všech odpadů, které při tom produkuje“

Závěr o udržitelnosti/neudržitelnosti plyne z porovnání ekologické stopy s plochou produktivní země, která je k dispozici

Podmínkou je, aby ES nepřevýšila dostupnou plochu



Děkuji za pozornost



[neshybova@econ.muni.cz](mailto:neshybova@econ.muni.cz)